

28.6.2021

Sisäministeriö

Viite: Lausuntopyyntö: työryhmän ehdotus hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

LAUSUNTO

Sisäministeriö on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriön lausuntoa liittyen työryhmän ehdotukseen hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Työryhmän mietinnössä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta. Lailla kumottaisiin voimassa oleva samanniminen laki. Lisäksi kumottaisiin päihtyneiden käsittelystä annettu laki sekä muutettaisiin pakkokeinolakia ja henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettua lakia. Esityksessä tavoitellaan vapautensa menettäneiden terveydenhuoltopalvelujen parantamista ja yhdenmukaistamista sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistuksen yhteydessä.

Terveydenhuolto

Sote-uudistuksen (HE 241/2020 vp) johdosta on poliisin säilytystiloissa mahdollista päätyä nykyistä parempiin ja yhdenmukaisempiin järjestelyihin, kun sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu siirtyy kunnilta kokoluokaltaan suuremmille alueellisille toimijoille, hyvinvointialueille. Sosiaali- ja terveyspalveluja sekä pelastustointia koskevan uudistuksen tavoitteena on kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja, turvata yhdenvertaiset ja laadukkaat sosiaali- ja terveys- sekä pelastustoimen palvelut, parantaa turvallisuutta, palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta, turvata ammattitaitoisen työvoiman saanti, vastata yhteiskunnallisten muutosten mukaan tuomiin haasteisiin ja hillitä kustannusten kasvua.

Sisäministeriön esityksen mukaan terveydenhuollon perusjärjestelyistä sovittaessa poliisilaitosten ja hyvinvointialueiden on mahdollista huomioida nykyistä paremmin vähintään Euroopan vankilasääntöjen vaatimukset siitä, että terveydenhoitohenkilökuntaa on nopeasti käytettävissä kiireellisissä tilanteissa ja säilytystilan käytettävissä on muutenkin lain erikseen edellyttävissä ja muuten tarpeellisissa tilanteissa lääkäri tai muu terveydenhuollon ammattihenkilö. Nykyinen terveydenhuollon kustannuksia koskeva osin epäselvä ja monimutkainen sääntely kustannusvastuuta hoista eri kulujen osalta on johtanut erilaisiin käytäntöihin kustannusten kattamisessa ja seurannassa.

Valtio maksaa vapautensa menettäneiden terveydenhuollon, jos hänellä ei ole kotipaikkaa Suomessa. Voimassa olevan lain 5 luvun 5 §:n mukaan kustannuksista vastaavat terveydenhuollon potilaalta perittävien palvelumaksujen osalta valtio ja muilta osin vapautensa menettäneiden kotikunta tai kuntayhtymä. Voimassa olevan sääntelyn perusteluissa on arvioitu, että poliisin säilyttämien tutkintavankien, pidätettyjen ja kiinni otettujen terveydenhuoltopalvelujen kustannukset ovat vuositasolla koko maan osalta alle 150 000 euroa, eikä valtion ja kuntien välisen kustannusten jaon

muutoksen sen vähäisyyden vuoksi ole katsottu antavan aiheutta muuttaa kuntien valtionosuuksia (HE 90/2005 vp, s. 56). Esityksen mukaan kustannuksien kattamisen käytännön toteutuksessa on ollut huomattavia eroavuuksia ja hoitoon ja lääkkeisiin liittyviä kustannuksia on maksettu myös poliisilaitosten määrärahoista.

Täsmällisiä vapautensa menettäneiden terveydenhuollon kokonaiskustannuksia ei ole voitu esityksen mukaan selvittää. Esityksen mukaan selvityksistä kuitenkin ilmenee, että pelkästään poliisilaitosten toteutunut osuus varsinaisista terveydenhuollon kustannuksista on vuosina 2015—2019 ollut noin 100 000—150 000 euroa. Poliisin säilyttämien vapautensa menettäneiden terveydenhuollon kokonaiskustannukset ovat Poliisihallituksen arvion mukaan suuruusluokaltaan keskiarvoltaan vuosittain noin 500 000 euroa.

Esityksen mukaan vapaudenmenetyksen aikana tarpeelliseksi todettu ja toteutettu terveydenhoito ja sairaanhoito kustannettaisiin 5 luvun 4 §:n mukaan jatkossa kokonaisuudessaan sosiaali- ja terveystalouden rakennemuutosta koskevassa esityksessä (HE 241/2020 vp) hyvinvointialueiden rahoituksesta annettavaksi ehdotetussa laissa tarkoitettulla valtion rahoituksella.

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota siihen, että tässä rahoitusta koskevassa esityksessä ei ole kuitenkaan mainintaa vapautensa menettäneiden terveydenhuollosta tai arvioita kustannusten määrästä. Esitys kaipaa kustannusten osalta siten vielä tarkentamista. Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota myös siihen, ettei esityksessä huomioida sitä, että vankiterveydenhuollon järjestämisestä säädetään Vankiterveydenhuollon yksiköstä annetussa laissa (1635/2015). Mainitun lain 2 §:n mukaan Vankiterveydenhuollon yksikön tehtävänä on järjestää vankien ja tutkintavankien terveyden- ja sairaanhoito siten kuin vankeuslain (767/2005) 10 luvussa ja tutkintavankeuslain (768/2005) 6 luvussa säädetään. Vankiterveydenhuollon yksikkö on lain 1 §:n mukaan Terveydenhuollon ja hyvinvoinnin laitoksen alainen, so. valtion yksikkö. Ehdotetun 1. lakiehdotuksen 1 luvun 1 §:n mukaan lakia sovelletaan poliisin lain nojalla säilyttämien ja kuljettamien vapautensa menettäneiden kohteluun. Luvun 2 §:n mukaan vapautensa menettäneellä tarkoitetaan tutkintavankia, pidätettyä, kiinni otettua ja muuta henkilöä, joka on lain nojalla menettänyt henkilökohtaisen vapautensa, ja tutkintavangilla tutkintavankeuslain (768/2005) 1 luvun 2 §:ssä tarkoitettua tutkintavankia. Ehdotetun lain 5 luvun 4 §:n mukaan vapautensa menettäneiden terveydenhuollon järjestää se sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 8 §:ssä tarkoitettu hyvinvointialue, jonka toimintayksikössä hoidon järjestäminen on tarkoituksenmukaista. Sosiaali- ja terveysministeriön käsityksen mukaan järjestämisvastuuta koskevaa sääntelyä ja kuvausta perusteluissa on perusteltua tarkentaa tutkintavankien osalta. Sama mahdollinen epätarkkuus vaikuttaa olevan myös voimassa olevassa laissa 841/2006.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää myös jossain määrin ongelmallisena, että 1. lakiehdotuksessa hyvinvointialueiden järjestämisvastuusta sosiaali- ja terveystalouden järjestämisessä ehdotetaan säädettävän sisäministeriön hallinnonalan lainsäädännössä. Sosiaali- ja terveysministeriön käsityksen mukaan perustellumpi säätämistapa olisi säätää järjestämisvastuusta sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan lainsäädännössä, ja ottaa asiasta informatiivinen viittaus 1. lakiehdotukseen.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi laki kuolemansyyn selvittämisestä (459/1973) 7 §, koska sen 2 momenttiin tehdään tekninen lakiviittausmuutos uuteen ehdotettuun lakiin. Mainitun lain sääntely on monin osin vanhentunut, ja myös 7 §:n osalta tiedetään tiettyjä uudistustarpeita. Pykälän uudelleen antaminen on tietynlainen kannanotto sen ajantasaisuudesta. Sosiaali- ja terveysministeriö ehdottaa, että kyseisestä pykälästä muutetaan ainoastaan mainittu 2 momentti eikä siis anneta uudelleen koko 7 §:ää.

Selviämispalvelut

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomioita esityksen termeihin "selviämishoitoasema" ja "selviämishoitopalvelut" ja vaihtaisi ne selviämispalveluiksi. Sisäministeriön lainsäädännössä ei tulisi määrittellä niiden sisältöä. Luonnoksessa on seuraava määrittely, johon ehdotamme muutosta: "Selviämishoidolla tarkoitettaisiin selviämishoitoasemien lisäksi muulla tavoin järjestettyä hoitoa, jonka tarkoituksena on varmistaa asiakkaan terveys tai turvallinen selviäminen akuutista päihtymystilasta tilanteessa, jossa hän ei päihtymystilan vuoksi kykene huolehtimaan itsestään." Edellä oleva määrittely sinänsä menettelee, jos termi "selviämishoitoasema" vaihdetaan esimerkiksi muotoon "erilliset selviämispalvelut".

Sote-uudistuksen yhteydessä ei ole ehdotettu nimenomaista selviämishoitopalvelun järjestämisvastuuta koskevaa sääntelyä. Selviämishoitopalvelujen järjestämisvastuuta koskevaa sääntelyä on esityksen mukaan tästä syystä tarpeen täsmentää poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelua koskevan lainsäädännön uudistamisen yhteydessä. Esityksen (laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta) 3 luvun 11 §:ssä säädettäisiin selviämishoidon järjestäminen hyvinvointialueiden vastuulle. Valmistelua ei ole sen osalta tehty yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa, vaikka asian määrittely ja siitä säättäminen kuuluu lähinnä ministeriömme toimialaan. Lisäksi huomiona tähänkin kohtaan, että termi "selviämishoitopalvelut" pitäisi olla muodossa "selviämispalvelut".

Selviämispalveluiden kustannuksia ei ole esityksessä tarkemmin laskettu tai arvioitu, vaan lähinnä todetaan, että selviämishoidon järjestämisen kustannukset katettaisiin hyvinvointialueiden rahoituksesta annettavaksi ehdotetussa (HE 241/2020 vp) laissa tarkoitetulla valtion rahoituksella.

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota, että kyseisessä rahoitusta koskevassa ehdotuksessa ei ole kuitenkaan erikseen huomioitu selviämispalveluita tai arvioitu sen kustannuksia. Esitys kaipa erityisesti kustannusten osalta vielä tarkentamista. Ministeriö kiinnittää huomiota myös siihen, että lähtökohtaisesti kunnille (jatkossa hyvinvointialueille) uusia tehtäviä annettaessa valtion on osoitettava niihin riittävä rahoitus. Sosiaali- ja terveysministeriön käsityksen mukaan järjestämisvastuun siirtyessä lähtökohtaisesti myös rahoituksen tulisi siirtyä uudelle järjestäjälle. Tässä yhteydessä tulee siis vähentää tarkentunut ja säästynyt summa poliisin toimintaa koskevasta budjetista.

Päihdehuoltolain uudistaminen alkaa sosiaali- ja terveysministeriössä syksyllä 2021.

Lapsivaikutusten arviointi

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota myös siihen, että laajasta erityksestä huolimatta siitä puuttuu kokonaan lapsivaikutusten arviointi. Alaikäisiä ja nuoria koskevaa sääntelyä ehdotetaan uuteen lakiin, mutta säännösten suhdetta nykysääntelyyn on hankala hahmottaa, koska vaikutusarviointit puuttuvat. Lapsidirektiivin vaatimukset terveydenhuoltoon koskien on kuitenkin huomioitu.

Hallitussihteeri

Liisa Holopainen

TIEDOKSI STM/ Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaat ja palvelut -osasto